

Klic TRIGLAVA

LETO XV.

LONDON, 19. MAJA 1962.

ŠTEV. 276.

RIBA PRI GLAVI SMRDI

"Nekaj je gnilega v deželi danski!"
(Shakespeare, Hamlet)

Za zaprtimi vrati, brez prisotnosti publike, pod izgovorom, da gre za državne tajnosti, so v Beogradu prav na hitro že tretjič obsodili Milovana Djilasa, to pot na pet let ječe z vsemi za "socialistično" državo odgovarjajočimi okraski.

Ponovna aretacija in obsodba je gotovo prej zmanjšala kot pa dvignila ugled Jugoslavije v svetu. Poleg apela uglednih osebnosti in prijateljev Jugoslavije je ves svetovni tisk na tej strani zavese na videz, pogosto uvođen način komentiral beograjsko farso, ki so jo uprizorili samo enajst dni po famoznem Titovem govoru v Splitu, v katerem je maršal razkril svetu takšno korupcijo vladajoče družbe, da si je marsikdo v črni Afriki moral zatisniti nos, tako neprijetno je zadišalo po vsem svetu. To pot je Tito povedal mnogo več kot pa je Djilas zapisal pred sedmimi leti v svoji "Anatomiji morale"; z ozirom na Titov položaj je bila obsodba družbe celo hujša. Razlika je le v tem, da se Tito ni dotaknil sakrosančnosti komunističnih žena, zločin, ki je očividno Djilasa prvič stal položaj in svobodo.

Vendar pa je treba biti hudo naiven in verjeti, da je bil vzrok Djilasove aretacije napovedana publikacija njegovih "Razgovorov s Stalinom", tem bolj naiven, saj so Stalina sami Sovjeti že davno obsodili in pokopali za zidom. Težko si je potemtakem predstavljati, da bi se mogle sovjetske oblasti počutiti prizadete z objavo te knjige. To bi bilo nazadnje vmešavanje v zadeve druge države in v kakšnem diplomatskem sporu bi bil domalega ves svet na strani Jugoslavije, če bi ta branila svoje pravice.

De možnosti razlage za to obsodbo vidimo. Knjiga lahko vsebuje kaj sila neprijetnega za jugoslovanske oblastnike. (Spomnimo se Kardeljvega priznanja takoj po vojni, da je želel od Stalina, naj tretira Jugoslavijo kot eno od sovjetskih republik!) Objava 26. maja bo to razkrila, a se ne zdi verjetno, da bi šel Djilas predaleč, ker bi ga to gotovo še bolj obremenilo pred jugoslovansko justico; res pa je, da cvetke, zbrane in urejene, lahko nudijo čeden pušlec. Toda že pred časom je bilo rečeno, da je Djilas pisal knjigo z vednostjo oblasti in prav gotovo z vednostjo politične policije, kajti spominsko obnavlja nje dogodkov po 14 letih ni lahka stvar, če niso na razpolago dokumenti in zapiski, ki si jih je policija gotovo ob raznih premetačinah v Djilasovih stanovanjih prilastila. Tako je bil Djilas primoran razpravljati o svojem pisanju z drugimi; torej se je vedelo o knjigi in ta je nastajala mesece če že ne leta. Zato se zdi za vrat privlečena nedavna dopolnitev kazenskega zakona glede izdajanja državnih tajen, pridobljenih v času službovanja. Treba je pač bilo najti nek izgovor ki bi se zdel v potrebnem trenutku primeren, da se ga poslužijo. Ali bi objava te knjige poslabšala možnosti za izboljšanje sovjetsko-jugoslovanskih odnosov? Ne verjamemo tega s sovjetske strani, ker je za to potrebno mnogo, mnogo več. A dasi potrebuje Jugoslavija spet tujo pomoč - osemsto milijonov dolarjev tujini niso mačkine solze! - vendar Tito ve, kako tvegana stvar je prevelika gospodarska odvisnost

od Moskve. A če je pozabil, so mu lahko obudili spomin prijatelji v Aziji in Afriki...

Ko torej vse to presodimo, se nam zdi neverjetno, da bi prav ta knjiga bila vzrok Djilasove aretacije in obsodbe. Kaj torej?

Sodimo, da je Djilasova aretacija v tesni zvezi z notranjim položajem Jugoslavije in da je Djilas žrtev netranje političnih nesoglasij v komunistični partiji. Gotovo je namreč, da v Jugoslaviji ni kake osebne diktature, kot bi nas nekateri radi prepričali, ampak gre za logialno diktaturo, v kateri ima sicer Tito po svojem položaju pomembno vendar pa ne odločujočo besedo kakoga Hitlerja ali Stalina. V centralnem komiteju se mnjenja prav tako krešejo in o predlogih prav tako razpravlja in glasuje kot v kakšni meščanski stranki, ne pozablja joč kajpak osnovno idejno linijo partije. Če ob tem že ne gre govorniki o krilih partije, je pa jasno, da gre za gotove struje, ki seveda niso organizirane (frakcionaštvo utegne biti nevarno), a ob raznih glasovanjih le pridejo do izraza. Podobno kot v centralnem komiteju je tudi v izvršnem, le da igrajo vidno vlogo tu poznane osebnosti: Kardelj, Ranković, Stambolić, Bakarić itd.

Gospodarsvo na psu

Poglavitni problem, ki že dolgo tare Jugoslavijo tako kot centralni komitej, le da slednji občuti njegovo težo bolj kot pa povprečni državljan Jugoslavije, je gospodarsko stanje države. To je prišlo do izraza v Titovem govoru v Splitu (gl. str. 15.). Po Kidričevi smrti je za gospodarstvo odgovoren v vladi Kardelj skupno s teoretično platjo, ki pa je itak v tesni zvezi s prvim. Iz tega sledi, da letijo obtožbe zaradi zavoženega gospodarstva predvsem na Kardelja in da nekateri zahtevajo njegovo glavo. Prav nič nas ne bo čudilo, če bi bil nekoga dne Kardelj "povišan" v predsednika Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije. Toda težava je, poleg drugega, da nimajo primernega človeka, ki bi ga zamenjal. Kajti zgolj osebna zamenjava bi bila resnično samo birokratična poteza, dočim terja gospodarstvo človeka, ki bi po eni strani vedel, kaj je treba ukreniti, da država krene na pot gospodarske sanacije in ki bi istočasno užival podporo vsaj večine centralnega komiteja. Djilasova aretacija indirektno potrjuje mnenje, da takega človeka ni. Nihče ne ve, kako zavoženo gospodarstvo rešiti pri korenini, pa se zato poslužujejo zdaj eno zdaj druge mere, dočim gospodarstvo drži v prepad. Pri tem prihajajo do izraza zagovorniki večje naslonitve na en ali drugi blok, zagovorniki opustitve "neodvisnosti", ki je sicer politično-idejno dokaj uspela, a se je v gospodarskem pogledu kljub novim tržiščem pokazala nerentabilna (prodajanje pod ceno, na up itd.) Do izraza prihajajo tendence po večji liberalizaciji gospodarstva ali pa po ostrejših zaviralnih merah, ki - kot kaže Titov govor - bodo zdaj spet uveljavljene.

Tudi strah pred Skupnim evropskim trgom je verjetno okrepil strujo, ki zagovarja gospodarjenje bližje sovjetskim vzorom kot zapadnim. In v tej zvezi lahko pride Djilasova napovedana knjiga kot pretveza za njegovo aretacijo. Stvar utegne biti celo globlja: trdijo, da se je pred nedavnim sestankom izvršnega komiteja sestal Tito z Djilasom in da mu je ta v obraz povedal, kako gnila je višja vladajoča družba. Točno je, da so potem na seji govorili o stanju v državi (Titovo priznanje v Splitu.) in da je Tito ostro reagiral. Toda komunisti bi ne bili komunisti, če se pri tem ne bi tako branili, da bi zvrgli krivdo na koga drugega: tu ni šlo le za slabo gospodarjenje države, šlo je vendar za njihove koristi: vsi, prav vsi so korumpirani. Problem je v tem, da formalno lahko kaznuješ direktorja "ki je poneveril pet, šest ali sedem milijonov" pogojno na dve leti zapora", kot je navajal primer Tito, nemogoče pa je kaznovati nekoga, ki je poneveril pol milijona dolarjev, ker bi moral pri tem zapreti celo vrsto visokih komunistov, ki so sodelovali v takšni kraji. Kje bi se potem vse to končalo...!?

Toda nekdo mora biti kriv tega. Če to ne sme biti amoralni sistem, potem so - po mnenju teh ljudi v izvršnem komiteju - korupcije krivi "vplivi z Zahoda", kot je namignil Tito v Splitu, kriva "preširoka demokracija". In kdo je bil tisti, ki je pred dobrimi sedmimi leti zagovarjal liberalizacijo? Ta isti, ki je zdaj Titu prišepeta = val, kje riba smrdi... Čeprav ima Tito sam dovolj masla na glavi ali pa prav zaradi tega, je on bil brez moči ob brez dvoma enodušnem odporu centralnega komiteja.

Quo vadis Jugoslavia?

OBOROŽEVANJE

Na prvomajski paradi v Beogradu so ameriškim 155-mm havbicam sledili oklopni oddelki, med katerimi so bili novi težki sovjetski tanki. Ameriško orožje so dobili v dar. Sovjetsko orožje so kupili, kot uradno izjavljajo. Take grmade jekla niso poceni. Jugoslavija dolguje osemsto milijonov dolarjev drugim državam. Zakaj večja svoj dolg z na kupom okornega orožja? Tito neprestano govori o bogastvu, ki ga vele sile trošijo za oboroževanje in ki gre v nič, namesto da bi služilo človeštvu. Zakaj ne pometa pred svojim pragom? Koliko je štalo to orožje? Koliko industrijske opreme za pridelovanje potrošnega blaga bi kupili s tem denarjem? Koliko državljanov bi s tem denarjem kupilo Fička? In kakšen smisel ima to orožje? Kaj, vraga, bodo s temi tanki? Ali imajo kak drug namen kot razrivanje asfalta po beograjskih ulicah? Proti komu jim bodo služili? Proti socialističnim sosedom, katere branijo še večji sovjetski tanki? Pač ne. Proti Italiji in celotni sili NATO? Menda ne. Proti nevtralni Avstriji? Tudi ne. Proti Albaniji? Aha! Pa vendar bi bili veliki tanki nerodni v soteskah Drima? Ali ni bolje malo Albanijo pustiti na miru, tudi če Hoxha nagaja? Iz avantur se utegne izcimiti kaj neprijetnega, čeprav nanje blagohotno gleda stric iz Moskve.

TA
HUDIČ
IN
ONI

"Nas ne preseneča toliko naznanilo o obnavljanju poskusov z atomskimi in vodikovimi bombami, ker bi mogli razumeti razloge, katere navaja Zveza sovjetskih socialističnih republik." (Tito, 3. septembra 1961)

"A kaj pravi neki ministrski predsednik - ne bom rekel kateri - pravi lepega dne: jaz in on, predsednik republike - torej tisti, ki sedaj vrše poskuse - bova storila vse, da bi poskusi prenehali. Pa dobro, ne hajte! Zakaj ta hudič tega sedaj ne stori? Zdaj prenehajte!" (Tito, 6. maja 1962.)

Tito se spet vsaja nad jedrskimi poskusi. Prav ima; tudi mi smo proti njim. Toda veliko bolj prepričljivo bi zvenelo Titovo ogorčenje, če bi se jezil tudi takrat, ko so Sovjeti prelomili triletni moratorij. Zdaj zmerja premierja Macmillana s hudičem. Toda če se začnemo obkladati s hudiči, je treba pibiti, da je bil hudič v Moskvi tisti, ki je prvi začel s poskusi po dolgi prekinitvi. Na tega hudiča naj bi se znesel Tito, ko je bil čas za to. Pri vsem obsojanju je treba priznati Amerikancem, da so dolgo čakali na sporazum s Sovjeti. Toda lani jeseni je Tito blagodušno razumel razloge, ki so Sovjete nagnali v poskuse. Zakaj ne razume ameriških razlogov? Ali se mu je razumevanje od laskega septembra poslabšalo? V resnici se je lani zaletel in tega se zaveda, saj se je na vse kriplje opravičeval. A niti pred svojimi se ni mogel opravičiti. Celo ljubljanski časopisi so izražali ogorčenje. PAVLIHA je oktobra na prvi strani objavil sliko: ogromna mrtvaška glava se reži iz atomskega gobastega oblaka, ki se dviga iz ruševin. Spodaj je napisano: "Iz aktivne v radioaktivno borbo za mir."

DRUŽBENO NADZORSTVO

- Ob Titovem govoru v Splitu -

Odkar so upeljali v Jugoslaviji širokopotezno družbeno upravljanje, je bilo jasno, da bo potrebno imeti tudi širokopotezno nadzorstvo, da se nadomesti avtoriteta, ki je z decentralizacijo izginila. V LR Sloveniji imajo 91 tržnih inšpektorjev, ki naj bi nadzorovali 26.000 "gospodarskih enot". Lani so pregledali 11.500 enot, kar pomeni, da je na vsakega inšpektorja prišlo povprečno 126 enot, a za pregled približno dva in pol dneva na enoto. To bi morda še šlo, ako ne bi vedeli, da nekateri kraji sploh nimajo inšpektorjev, ker jih ne morejo dobiti - kot recimo v mariborski občini Tabor - in ako bi "kolektivi" pomagali inšpektorju, da napake odkrije čim stopi čez njihov prag. Toda pri svojem poslu uživajo premalo zaupanja delavcev, funkcionarjev podjetij, predstavnikov podjetij, delavskih svetov in upravnih odborov in jih nihče ne opozori na probleme, tako da izgubijo ves teden za tisto, kar bi lahko opravili v enem dnevu.

Tržni inšpektor mora biti zelo previden, da ne zadene na predpostavljene, kajti med odborniki ljudskih odborov je precej direktorjev podjetij. A ker je tržni inšpektor uslužbenec ljudskega odbora, je jasno, da se bo dvakrat premislil, predno bo direktorja naznanil, čeprav prekrškov kar mrgoli v nje govem podjetju. Tudi se dogaja, da občina sama podpira nezakonito dejavnost, ako ji je to v korist in bog obvaruj, da bi ji inšpektor stal na poti. Po znan je primer, ko je nek ljubljanski inšpektor izračunaval povišane cene v nekem podjetju in je bil pozvan na občino, kjer so mu naročili, da mora najti vse v redu, ker je bilo dogovorjeno, da bo povečan dobiček šel v poseben sklad občine za graditev novih objektov. Nek drug inšpektor je hotel neko poslovanje prepovedati, ker ni spadalo v področje občine, pa se mu je občina postavila po robu in se je moral ukloniti. Znano je recimo, da se ljubljanske mlekarne - od vseh podjetij! - ukvarjajo s prodajo pisalnih strojev in da pri tem dobro zaslužijo. Klasičen je bil primer z blagom, ki je bilo nabavljeno v Zagorju, prodano nekemu podjetju v Ljubljano, ki ga je prodalo na Reko, a od tam v Vojvodino, medtem pa se blago niti za centimeter ni premaknilo in je ves čas ležalo v Zagorju. Vsa podjetja od Zagorja do Vojvodine so pri tem zaslužila - na račun potrošnikov. V Kamniku in Domžalah so bili primeri, ko so tržne inšpektorje, ki so bili preveč vestni na poslu, privili na ta način, da so onemogočili člane njihovih družin. Mirko Leban, okrajni tržni inšpektor v Novi Gorici, je odkrito izjavil, da mora biti tržni inšpektor dvorezen nož ali pa zapustiti službo. V enem letu je pet ljubljanskih inšpektorjev zapustilo svoja mesta in dva sta na tem sedaj, medtem ko se na razpise malokdo javi, pa še tedaj je vprašanje, ali ima potrebne kvalifikacije. Torej obstojajo inšpektorji bolj zaradi zakona kot dejanske kontrole.

Tudi če se inšpektorju posreči, da prijavi kako podjetje, so kazni tako nizke, da se podjetju izplača goljufati, ker je korist večja. Zgoljufajo ne kaj milijonov, plačajo 10.000 din globe za direktorja, 20.000 din za računovodjo in še nekaj za podjetje, pa napravijo "dobiček". Lahko pa se tudi zgo di, da poslovodja kazen odbije in da pride do sodnega postopka. V tem slučaju je možno, da je globa znižana ali pa, da je podjetje sploh oproščeno zaradi pomanjkanja pravomočnih dokazov, čeprav je zadeva splošno poznana. A če gre za goljufanje države, se pogostokrat zgodi, da podjetje ne more nadrediti škode, ker bi to zavrlo proizvodnjo. Tako je neko podjetje izplačalo visok bonus svojim uslužbencem, a inšpektor je ugotovil, da je šlo za 35 milijonov, ki bi jih morale podjetje plačati federaciji.

Nepравilnosti se često dogajajo tudi zato, ker organi samoupravljanja ni majo pojma o predpisih in večkrat sklepajo o stvareh, ki jih ne bi smeli. Po drugi strani pa obstojajo inšpektorji, ki so sicer "politično razgledani aktivisti", a so strokovno nepodkovani. To velja zlasti za inšpektorje za delo, ki morajo reševati prošnje za instalacijo raznih strojev in paziti, da je zadoščeno higijensko-tehničnim predpisom, da se preprečijo nesreče in industrijske bolezni. Toda strokovno nepodkovani inšpektorji ne morejo dokazati inženirju podjetja, da je nek stroj premalo zavarovan, niti mu ne morejo svetovati. Lansko leto je, po uradnih zagotovilih, 51 inšpektorjev za delo opravilo približno toliko posla, kot bi ga lahko opravilo 12 strokovnjakov. Pa še potem prihaja do težav zaradi stališča podjetij samih. Neko celjsko podjetje je na tožbo in zahtevo po pojasnilu odgovorilo: "Čudimo se, da zahtevate tako podrobno poročilo, saj mu je odtrgalo samo tri prste..." M.P.G.

GOSPODARSKA VEDA V ENCIKLIKI

MATER ET MAGISTRA

- Od našega gospodarskega sodelavca -

IV. MEZDE IN SOCIALNA PRAVIČNOST

V okrožnici "Rerum Novarum" l. 1891 je papež Leon XIII. opozoril na to, da se bogastvo kopiči v rokah nekaterih, da so mezde tako nezadostne, da delavci včasih stradajo in da je nad njimi neprestano grožnja nezaposlenosti.

Leon XIII. je poudaril, da delo ne moremo imeti samo za blago, saj ga opravljajo moralna bitja ljudje, in da zato plačilo zanj ne more biti odvisno od stanja na tržišču, marveč se mora ravnati po zakonih pravičnosti. Zaradi tega je zahteval, da morajo delavci in delodajalci urejati medsebojne odnose v skladu z načelom človeške solidarnosti in krščanskega bratstva. Pij XI. je temu dostavil, da mezdnno delo ni nepravilno samo po sebi, temveč je treba obsoditi le nečloveški in nepravični način, na katerega se včasih uporablja.

Tej zahtevi po pravičnosti mezde je treba dodati, da so posameznemu podjetju postavljene meje, preko katerih ne more. Med delavce ne more razdeliti več, kot znaša celotna produkcija, ozirati pa se mora še na potrebe investicij itd. Prav tako celotno gospodarstvo ne more razdeliti več kot narodni dohodek. Če je narodni dohodek nizek, ga je treba povečati, preden lahko povečamo mezde. Narodnega dohodka pa spet ni mogoče povečati v večini primerov brez povečanih investicij, ki prav tako prihajajo iz narodnega dohodka, kolikor ne dobimo daril ali posojila iz tujine.

Na tak položaj jasno kaže, kar je napisal papež Pij XI. v encikliki "Quadragesimo Anno": "Pri določanju mezd zatorej pravičnost zahteva, da se ne oziramo samo na potrebe posameznih delavcev in njihovih družin, temveč tudi na finančno stanje podjetja, v katerem delajo, in na gospodarsko blaginjo vsega ljudstva."

Tudi podjetja sama, kolikor niso zelo velika, ne morejo izplačevati n. pr. družinskih doklad in oskrbovati bolnikov. V tem primeru bi bila na boljšem tista podjetja, kjer bi bilo nastavljenih več samcev in kjer bi bilo po naključju manj bolnikov. Take stvari in mnoge druge je mogoče urediti le na višji ravni. Papež Pij XII. je dejal, da naj medsebojne delovne odnose urejajo posamezniki, toda "če tega ne morejo ali nočejo, tedaj in samo tedaj je dolžnost države, da poseže na področje dela". Na tak način je nastalo delovno pravo, ki daje posameznikom okvir, v katerem lahko prosto sklepajo svoje delovne odnose. Ostaja tekmovanje, toda ne neomejeno temveč urejeno.

Že papež Leon XIII. se je tudi zavzel za delavsko pravico do združenja, da bi delavci združeni dobili večjo moč. Toda tudi sindikati nimajo neomejenih pravic, kar jasno izhaja iz pohvale sindikalistov, ki jo izreka Mater et Magistra: "Sindikalisti kažejo bolj odgovorno razumevanje za glavne socialne in gospodarske probleme."

Lanskoletna enciklika nato poudarja, da je v zadnjih letih, recimo po vojni, nastopilo veliko izboljšanje. Kakor pravi, se je razvilo socialno zavarovanje, dobrine so bolj na široko porazdeljene, ljudje so bolj izobraženi in razredne pregrade se rušijo. Vse to je bilo nemogoče, dokler se proizvodnja ni povečala, s povečano proizvodnjo je pa vse to postalo nujno. Podjetniki se ne morejo sami voziti v stotisočih in milijonih avtomobilov, ki jih izdelajo - avtomobili morajo postati pristopni skoro vsakomur. Zato pa je bilo treba investicij, dobro usmerjenih v dobro organizirana podjetja. In bilo je treba zlomiti nezaupanje med delavci in podjetniki, treba je bilo vzpostaviti med njimi "človeš

ko solidarnost", ki jo je priporočal papež Leon XIII. Morali so priti do spoznanja, da si niso med seboj sovražniki marveč da so sodelavci.

Moral pa je tudi priti Keynes in s svojo "teorijo o zaposlitvi, o brestih in denarju" pojasniti, kako je mogoče, kakor pravi Mater et Magistra, "obvladati nihanje v gospodarstvu in preprečiti ponovitev množične nezaposlenosti".

Nova vrsta boja

Mater et Magistra povzema nauke svojih dveh predhodnic o pravičnosti in mezdah in nato opozarja na nekatere nove probleme. Predvsem n.pr. na to, da v bogatih deželah "sorazmerno nevažne usluge in usluge dvomljive vrednosti prinašajo nesorazmerno visoko plačilo." Celo v Sovjetski zvezi, kjer so vsi kapitalisti odpravljeni, imamo dandanes opravka s pojavom "milijonarjev dohodkov", t.j. ljudi, ki nimajo nobe nega kapitala pa vendar zaslužijo nesorazmerno veliko. Sploh je dandanes opaziti, da se boj za delitev med delo in kapital v neki meri spreminja v boj med različnimi vrstami dela. Okrožnica opozarja tudi na to, da ne smemo dopustiti nastanka privilegiranih razredov celo med delavci samimi.

Mater et Magistra se podrobno ukvarja z vprašanjem solastništva oziroma delitve dobičkov, za kar se načelno zavzema: "Končno bi pri pomnili, da se sedanja zahteva delavcev, da bi imeli več besede pri vodstvu podjetja sklada ne samo s človeško naravo, temveč tudi z nedavnim napredkom na gospodarskem, socialnem in političnem področju." V zvezi s tem pa okrožnica tudi takoj poudarja, da tako sodelovanje delavcev pri upravi ne sme porušiti "nujne in učinkovite enotnosti vodstva", saj bi to lahko škodilo delavcem samim, ako bi podjetje postalo zaradi slabe organizacije nedonosno. Morda je posebno učinkovito sodelovanje delavcev pri podjetjih tedaj, ako si od mezd, ki postaja jo vedno večje, nekaj prihranijo in se s tem udeležijo pri kakem podjetju ali se začno sami podjetniško udeleževati.

Okrožnica izrecno opozarja, da se je pri urejanju delitve med delom in kapitalom ozirati na splošno blaginjo, ki na vsenarodni ravni zahteva sledeče: zaposlitev največjega možnega števila delavcev; ohranitev ravnotežja med mezdami in cenami; pristopnost dobrin in uslug največjemu številu; odstranitev ali vsaj omejitev neenakosti med različnimi vejami gospodarstva; pravilno razmerje med gospodarsko ekspanzijo in razvojem socialnih služb; kar najboljše prilagoditev delovnih sredstev napredku znanosti in tehnike; uskladitev sedanjega življenjskega standarda s pripravami za boljše življenje sledečih rodov.

Znano je, da so britanski in posebno ameriški sindikati odločno proti temu, da bi delavci sodelovali pri upravljanju podjetij. Pravi-jo, da bi bilo s tem porušeno ravnotežje pri pogajanjih za mezde odn. ravnotežje med potrošnjo in investicijami. Po njihovem naj delavski sindikati branijo delavske interese, podjetniki pa interese podjetja. V tej zvezi je tem važnejše, da Mater et Magistra opozarja na to, da "morajo imeti delavci možnost uporabljati svoj vpliv po celi državi in ne samo v okviru področja svoje zaposlitve". Okrožnica pravi, da imajo pogosto mnogo večjo važnost za razvoj gospodarstva sklepi oblas-tev in ustanov kot pa odločitve posameznih podjetij. Zato naj delavci sodelujejo tudi pri takem odločanju. Papež hvali one katolike, ki "v pravem krščanskem duhu sodelujejo z drugimi poklicnimi skupinami in delavskimi združenji, katera spoštujejo naravno pravo in svobodo vesti svojih članov".

(Sledi zaključek.)

PREJELI SMO IN ZAHVALIMO:

SOCIALNI SKLAD:

"Meddobje" Leto VI., Štev. 5-6. Izdaja
Slov. kulturna akcija, Buenos Aires,
cena 15/-.

Pomoč je bila poslana g. J. D. v Nem-
čiji: DM 46.50

ZBORNİK SLS

Ako bi primerjali koledarje odn. zbornike SVOBODNE SLOVENIJE, odkar so pričeli izhajati, bi lahko ugotovili, da prihaja končno tudi pri naših konservativnih silah do gotovega pozitivnega razvoja, t.j. jasnejše smeri in opredelitve. S tem mislim reči, da je v teh zbornikih vse manj frazarjenja in posploševanja dejstev, s katerimi se je svoje čase otepalo v pogledu potrebe obstoja Jugoslavije in organizacije ter vloge Slovenske ljudske stranke, katero so premnogi njeni funkcionarji pogosto istovetili in včasih še istovetijo s slovenskim narodom. Tako postaja Zbornik "Svobodne Slovenije" vse manj obče slovenski in vse bolj strankarsko pobarvan, kar tudi edino od govarja resnici. Ta pozitiven razvoj je treba pozdraviti, čeprav smo še vedno daleč od demokratičnosti, ki si jo te sile pripisujejo, v praksi.

Zbornik vsebuje nekaj odličnih člankov in razprav, tako "O jugoslovanski gospodarski skupnosti", Žekarjevo "Pričevanje" in "Iz študentskega življenja v Sloveniji". Zagovornikom samostojne slovenske države za vsako ceno je dan odgovor v prvi razpravi, ki nazorno pokaže vpliv gospodarskih problemov na politiko: "Če kdo hoče žrtvovati dobro življenje drugim idealom in ciljem, lahko živi tudi v mali gospodarsko zaostali državi. Če kdo hoče, živi še zmeraj lahko kot Robinzon!" Kako res je to, kažejo primeri novih držav in držav, ki so se pojavile kot posledica razkroja kolonializma. Medtem ko se ta kozvani zavedni nacionalisti ženejo za gesli in parolami, jim komunisti spod mikajo tla pod nogami zaradi neurejenih gospodarskih in socialnih razmer. "Nesporno je dejstvo" - pravi razprava "da je možnost življenjskega standarda tem večja in hitrejša, čim večje je gospodarsko ozemlje." Po dokaze gotovo ni treba iti daleč - britanski commonwealth, skupno evropsko tržišče in vzhodno-evropska organizacija za medsebojno gospodarsko pomoč. Razprava je zanimiva tudi v oceni sedanjega položaja doma. "Prva petletka je kljub vsem svojim nedostatom precej pripomogla k gospodarski edinosti. Lahko bi bila še večja, ako ne bi bil režim napravil toliko napak pri njenem sestavljanju in izvrševanju... Res je, da so delavskim svetom vezane roke in noge z družbenim planom, zakoni, uredbami, predpisi, odloki itd. in da so pod nadzorstvom takih "družbenih organizacij" kot so partija, sindikati, socialistična zveza delovnega ljudstva itd., toda delavski sveti se prav radi upirajo vsakemu nadzorstvu, posebno takrat kadar so komune na njihovi strani. Izi gravajo, bojkotirajo in sabotirajo vsako povelje, ki jim ni po volji... Seveda se delavski sveti pri svoji opozicijski taktiki malo ozirajo na gospodarsko edinost... Gospodarsko življenje vsake republike je že tako prepleteno z življenjem ostalih republik, da bi razpad edinosti ali samo njena delna cepitev le škodovala vsem in vsakemu, ki živi na sedanjem jugoslovanskem področju... Sedanja gospodarska edinost je postala temelj jugoslovanskega gospodarstva. Ta temelj ima gotovo še polno napak, toda napake se dajo popraviti. Zakaj rušiti ta temelj, ki lahko služi kot okvir za mirno sožitje posameznih narodnih ambicij?" Da, zares, zakaj neki?

Žekarjevo "Pričevanje" je ena izmed najmočnejših obtožb naših komunistov, kar sem jih bral zadnje čase. Človek bi mogel do neke mere razumeti tako razbrzdanost političnih strasti na terenu, toda nikdar sredi samega nacističnega pekla v koncentracijskem taborišču Dachau. "V času, ko smo mi stradalali," piše Žekar, "smo opazovali naše slovenske komuniste skozi okna v druge barake. Videli smo, da so dobivali obilne obroke mesa in krompirja. Kako so prišli do tega, ne vem. Jaz sem opazoval vsak dan dr. Žigona (poznejšega heroja in sodnika vrhovnega sodišča LRS) ter prof. Raiča, ki sta imela vedno polne skledre pred seboj. In to ne samo krompirja, mesa, testenin, ampak tudi solate in celo še kak priboljšek. Po drugi strani pa je bila lakota tako velika, da so ljudje pobirali črve, premog, da celo obveze in z njih lizali gnoj ter podobno nesnago. Zgodilo se je celo, da so mrtvemu izrezali jetra, jih spekli in pojedli. Skratka živali." Slovenski komunisti so imeli v rokah taboriščno policijo in so ob vkorakanju Amerikancev na hitro pozaprlji vse svoje politične nasprotnike, jih obtožili vojnih zločinov in dosegli njihovo repatriacijo v Slovenijo. Ti nesrečniki niso imeli nikdar možnosti stika z Amerikanci. To je komunistični humanizem, na katerega se sklicuje Rankovič, ko razlaga "amnestije".

Nedavni begunec, ki je študiral na ljubljanski univerzi, je popisal razmere slovenskih študentov, razmere, ki vzbujajo med njimi razumljiv odpor do režima. Pri vpisu na univerzo morajo predložiti tudi karakteristiko, ki

jo izda mladinska organizacija. Ta karakteristika je v zaprti kuverti in jo študent ne more prebrati. A kjer predložitev ni obvezna, jo univerzitetni krogi dobijo neposredno od mladinske organizacije. Predvojaška vzgoja je obvezna za vse. "Kljub načelni enakopravnosti slovenskega jezika se vrši pouk predvojaške vzgoje v srbohrvatskem jeziku. Iz nepojasnjenih razlogov imajo slovenski študenti do tega jezika odpor." Partijci, ki tvorijo manjšino študentov, so privilegirana skupina študentov in med njimi in ostalimi obstoja prepada, ki zastruplja ozračje na univerzi in ga prepaja z nezaupanjem drug do drugega. Kljub stalnemu prizadevanju, da bi se študenti temeljito seznanili s teoretičnimi osnovami marksizma, povprečni študent skoraj nič ne ve o marksizmu. Zapadna usmerjenost študentov in mladine je bila v marsičem razlog za ponovno zaostritev politično-ideološkega dela in za ponovno uvedbo delovnih brigad. Leta 1957 je začela izhajati univerzitetna literarna revija "Revija 57", ki je bila po dveh letih ukinjena zaradi nesoglasij med so-delavci na eni in študentsko organizacijo na drugi strani. Vrhunec je bil dosežen, ko je član partije Pučnik objavil članek "Naša stvarnost in naše iluzije", za kar je dobil devet let strogega zapora, medtem ko so bili nekateri drugi vrženi iz partije.

Zbornik vsebuje zanimive dokumente o Stojadinovičevih naporih l. 1937, da ohrani Jugoslavijo nevtralnno med silami Osi in zahodnimi zavezniki, ter o polomu l. 1941. Dr. Miha Krek, ki piše o tem polomu in objavlja ustrezne dokumente, je mnenja, da ni bilo nobenega drugega rešilnega izhoda kot pristop k trojnemu paktu in da doslej te sodbe ni še nihče podrl. Simovičeva vlada je prišla dejansko do istega zaključka, toda Simovič ni nikdar tega potrdil napram Nemcem in Italijanom in tako potrdil sumnjo, da je bil ves puč naperjen proti Dunajski pogodbi. Kljub temu smatra dr. Krek, da ni verjetno, da bi Simovič mogel preprečiti napad na Jugoslavijo in pri tem objavlja akt vrhovnega poveljstva nemške vojske z dne 30. marca 1941, ki pravi takoj na začetku: "Politično stanje na Balkanu se je spremenilo iz razloga jugoslovanske vojaške revolte. Jugoslavijo je smatrati za sovražnika, tudi če bi v začetku dala izjave lojalnosti." Te izjave je podal novi zunanji minister Ninčič, ki jih pa v Berlinu niso smatrali za iskrene zaradi Simovičevega ponajanja. "Vsi smo vedeli, da je pristop k trojnemu paktu skrajno nepopularen," pravi dr. Krek. "Toda na drugi strani je bil prepada v vojno, ki je po naši presoji mogla prinesti samo gorje in škodo, ne da bi komur koli kaj koristila." Dr. Krek se moti: koristila je komunistom.

Med dokumente bi lahko všteli tudi pregled položaja koroških Slovencev in razpravo "Zgradba oblasti v Jugoslaviji", ki je dober prikaz administrativnega razvoja povojne Jugoslavije. Ljudska republika Slovenija ima danes osem okrajev: Celje, Gorico, Koper, Kranj, Ljubljano, Mursko Soboto in Novo mesto. Tu živi 1.584.368 ljudi, ena četrtina v ljubljanskem okraju.

Med ostalo snovjo je še omembe vredna vrsta člankov v spomin pokojnih konservativnih političnih in duhovnih voljakov, nekaj prav dobrih literarnih prispevkov in pregled delovanja slovenskih dušnih pastirjev po raznih krajih sveta, kjer so razkropljeni naši izseljenci in begunci.

Vredno je pri tem opozoriti na dejstvo, da takozvane slovenska demokratska stranka in slovenske socialistična sekcija, ki baje tvorijo skupaj z SLS takozvani Narodni Odbor za Slovenijo nista doslej pokazali nobenega znaka življenja.

LOJZE ZUPAN

ZGODBA O AVTOMOBILIH

V svojem splitskem govoru je Tišo omenil, da je vlada ukinila uvoz avtomobilov iz tujine. Odredba naj bi veljala od 2. maja. Dan preje se je na italijanski in avstrijski meji pojavilo 2000 avtomobilov! Toda to je samo začetek zgodbe. Začela se je namreč takoj pravcata papirnata bitka, čigav je kak avtomobil. Nekateri so bili namreč kupljeni že mesec preje in namenjeni kupcem, katerih imena so bila točno navedena v sprovednih tovarnih listih. Toda v Ljubljani se je pojavila delegacija beograjskega Interexporta, se s silo polastila tovarnih listov in začela na njih prečrtavati originalna imena kupcev, namesto teh pa vpisovati imena svojih favorizirancev. Železničarji so ob tem stali brez moči, ker so jim beograjski gostje grozili z odpuščanjem iz službe. Štirje Slovenci so se obrnili pri tem na sodišče, eden pa je po teleprinterju vprašal nemško tovarno, čigavi so avtomobili. Tovarna je dala imena in številke motorjev, a kljub pozivu sodišča in njegovi prepovedi razpolaganja z avtomobili, beograjski trgovci niso hoteli poslušati, češ da se stvar ne tiče sodišča. Temu v brk so odpeljali dva avtomobila - poleg mnogih, katerih usoda sploh ni znana.

PISMA UREDNIKU

SRBI V HRVATSKI: G.urednik! Dvom dr.Pešlja, ali je možno pisati o tej temi (KT 273), da bi bili zadovoljni i Srbi i Hrvati, je povsem upravičen. Ni na svetu pisca, ne glede na temo, ki bi mogel zadovoljiti vse čitatelje in vse okuse. Tisti pa, ki to poskušajo, in o tem priča dr.Pešljev članek, dosežejo baš nasprotno. Treba je ugodi- ti pravici in resnici, ne pa se brigati za one, ki beže od pravice in ne trpe resnice. Iz tega vidika ni mogoče vztrajati ali sprejeti piš- čeve trditve, da nima pokolj ustašev nad Srbi v NDH nobene zveze z zma- njšanjem števila Srbov na Hrvaškem. Ta trditev spominja zaradi svoje nelogike na tistega angleškega "prijatelja Srbov", ki je na BBCju naro- čal 1.1941. Srbom: "Umirajte, Srbi, kajti trava, ki jo bolj kosiš, tem bo- lje raste!" Mislil je mož, da dela uslugo nam upornikom, toda dejansko je pomagal Nediću, ki mu je potem odgovoril: "Pridi ti, lorde, da ti odse- kam glavo, pa ti bosta potem zrasli dve." Zatem je seveda Nedić napadel Ravno Goro in JVVD na podlagi te lordovske nepremišljenosti. Prepri- čan sem, da dr.Pešelj ne bi pristal na to, da bi mu neki begunec iz Kore- nice, kateremu so ustaše pobili vso družino, pobil njegovo z izgovorom, da to v bodočnosti ne bo vplivalo na število Pešljev.

Druga nevzdržna trditev dr.Pešlja je o takozvanem "medsebojnem klanju" v NDH. "Medsebojnega klanja" ni bilo! Ustaše so vršili masov- ne uboje, a razpolovljeni in do obupa priveden del Srbov se je mašče- val. Čeprav je razlika med masovnimi, načrtnimi pokolji in sporadični- mi maščevanji, ne odobravam osveto nad komerkoli. Ali je možno sugeri- rati vpliv destruktivno-patološkega dela "tisočletne kulture" na Hrva- te in Srbe, ki so rasli v njeni senci? Kaj podobnega se ni nikdar zgođi- lo v tisti obsekani Srbiji v teku minule vojne. Tam so vsi Hrvati, ki so se odločili preživeti vojno v Srbiji, uživali iste pravice kot Srbi in Slovenci.

Ko je dr.Pešelj že citiral 14.5%, zakaj ni objavil celotno stati- stiko? Naj mu pomorem:

Po popisu 15.marca 1948. je bil položaj tak-le:

Jugoslavija: 44.21% Srbov, 24% Hrvatov, 8.97% Slovencev, 5.14% Macedoncev, 5.13% Muslimanov in 12.55% ostalih.

Srbov v Srbiji 3,810.573, na Hrvatskem 543.795, v ostalih prede- lih Jugoslavije 2,618.452. Skupno: 6,972.820.

Hrvatov na Hrvatskem 2,975.399, v Srbiji 169.864, v ostali Jugo- slaviji 639.090. Skupaj: 3,784.353.

Slovencev v Sloveniji 1,450.149, izven Slovenije 65.283, skupaj 1,415.432.

Macedoncev v Macedoniji 789.648, izven Macedonije 20.478. Skupaj 810.126.

Muslimanov v Bosni-Hercegovini 788.403, izven BiH 20.518, skupaj 808.921.

Ostalih skupaj 1,980.446. Vseh prebivalcev Jugoslavije 15,772.098

V Bosni-Hercegovini je živelo 1,136.116 Srbov, 788.403 muslima- nov, 614.123 Hrvatov in 26.335 ostalih. Skupaj 2,565.277.

Gosp.dr.Pešelj prav trdi, da so Srbi na Hrvatskem "živi del srb- skega naroda". Toda on zahteva od tega živega dela, da dela za Hrva- te "ne glede na to, da se morda v danem trenutku interesi Hrvatske križajo z interesi Srbije ali Srbov izven Hrvatske". Z drugimi beseda- mi, od tega živega dela srbstva, od 543.795 Srbov, zahteva da bodo de- lai proti koristim 6,428.845 Srbov toda v korist 2,975.399 Hrvatov. Če bi to sprejeli, potem bi analogno 4,823.730 Srbov iz Srbije in 1,605.295 Srbov iz ostalih delov moralo delati proti delu svojega ži- vega telesa, proti dobri polovici milijona Srbov. In še, sledeč logiki dr.Pešlja, naj bi preko milijon Srbov v BiH delalo proti preko petim milijonom Srbov!

Zahteva se torej, naj bi Srbi delali drug proti drugemu za račun 24% Hrvatov v Jugoslaviji. Do tega ne bo nikoli prišlo. Srbi hočejo pomagati tudi 24% Hrvatov in 8.98% Slovencev in vsem ostalim v Jugo- slaviji, Toda prav tako pričakujejo tudi pomoč od njih.

Vsled tega sem mnenja, da je način razmišljanja g.dr. Pešlja zgrešen. Ni treba razpravljati, kako bomo delali drug proti drugemu. Prav to nas je tudi pripeljalo do tega, kjer smo. Nasprotno, treba je razpravljati, kako bomo s k u p n o delali za splošno, in s tem za posamično, dobro narodov Jugoslavije. Naj nam služi primer Francozov in Nemcev. Delati moramo na tem, da na demokratični osnovi osnujemo Jugoslovansko politično, socialno in ekonomsko tržišče in da potem to naše tržišče vključimo v skupno ekonomsko tržišče zapadne Evrope. V kolikor se bo to razširilo z ekonomskega tudi na politično in vojaško področje, bomo prav tako lahko sodelovali v korist vseh narodov Jugoslavije.

MILOŠ AČIN-KOSTA.

"BOJ Z EKONOMSKIM DOKTORJEM": G.urednik! Že pred meseci sem hotel pisati v zvezi z dr. Sirčevimi članki, pa sem se nazadnje ustrašil boja z ekonomskim doktorjem. A kot drugim je tudi meni zvenela beseda "profit" skoraj kot psovka, ne sicer pod vplivom Marxa ampak pod vtisom Slovenskega pravopisa. "Dobiček" bi se mi zdel mnogo lepši. A tudi brez teh jezikovnih pomislov se mi je zdel avtorjev poudarek na dobičkih pretiran. Ali so predpogoj investicij za res dobički in ne prihranki (t.j. vzdrževanje od potrošnje)? Ali so investicije nujna posledica dobičkov, ali pa so posledica pričakovanja dobičkov? Ali niso razdeljeni dobički vsaj v prvi stopnji izgubljeni za investicije? Taka vprašanja so se porajala v moji laični glavi. Nekoliko me je tudi motilo, da je bil prikazan Cousins kot zli duh, pozabljena pa sta bila Thorez in Togliatti. A moram priznati, ko sem zadevni članek bral drugič, sem bil nekoliko pomirjen. A se čudim, da se drugi razboriti bralci niso zakadili v dr. Sirca.

T.M.

V naslednjem je POJASNILO g.dr. Sirca:

"Žal mi je, da se je pisec gornjega pisma v zadnjem trenutku ustrašil moje diplome. Res je, da se z gospodarstvom poklicno ukvarjam in da imam zato v debati vsekakor nekaj prednosti, toda to je še en razlog več, ugovarjati mojim trditvam, ker me to sili, da na ugovore odgovorim in trditve nadalje razložim. Le tako bomo mogli razbistriti pojme in razkaditi utvare (verjetno tudi na moji strani) o gospodarstvu, zaradi katerih je danes ogrožen mir na svetu. Ne smemo pozabiti, da komunisti upravičujejo svojo diktaturo in svoje stremljenje za nasilnim prevzemom oblasti po vsem svetu s tem, da je gospodarski red v nekommunističnih državah nepravilčen in neučinkovit. Mnogi sicer komunistične metode nasilja odklanjajo, kljub temu pa se skladajo z njimi v nekaterih nazorih glede gospodarstva, kar seveda do neke mere krepi komunistično kritiko svobodnega gospodarskega sistema.

Popolnoma se skladam, da je v slovenščini "dobiček" boljše kot pa "profit". Vendar se uporabil to besedo in jo bom tudi v bodoče v takih zvezah, ker to besedo dosledno uporabljajo marksisti in ker prav ta beseda opozarja, odkod gonja proti dobičkom v bistvu prihaja.

Opravičevanje, da je laik, ni potrebno, ker piščeva vprašanja kažejo, da se za gospodarske probleme inteligentno zanima in to je več kot dovolj.

Seveda so predpogoj investicij prihranki, t.j. vzdrževanje od potrošnje, toda predpogoj prihrankov so v veliki meri dobički. Kakor je pisal Keynes, je "nagnjenost k hranjenju" (propensity to saving) povprečno tem večje, čim večji dohodek kdo ima. Da je temu res tako, je najbolje razvidno iz dejstva, da v Britaniji razdeljeni dobički znesejo približno 5% družbenega produkta po stroških faktorjev, a jih polovico takoj spet investirajo, tako da znesejo investicije iz dobičkov skoro eno četrtino vseh investicij. Druga četrtina investicij prihaja iz nerazdeljenih dobičkov, tretja od države, četrta pa od prihrankov iz delovnega razmerja ali zaslužkov samostojnega poslovanja. Pri tem so deleži različnih kategorij dohodkov v družbenem produktu: iz delovnega razmerja 68%, od hišne in zemljiške lastnine ter samostojnega poslovanja 14%, dobički državnih podjetij in ustanov 4%. Vse te številke veljajo pred odštetjem amortizacije in pred obdavčitvijo.

Obe te obremenitvi morata spremeniti procenite v prid dohodkom iz delovnega razmerja. Na slepo bi dejal, da od razpoložljivih dohodkov (t.j. od dohodkov minus davki in minus amortizacija) odpade na mezde in plače 80%, na najemnine in dohodke od samostojnega poslovanja 10% in na dobičke ca 10%. Seveda nobenega od zgoraj navedenih odstotkov ne smemo vzeti preveč natančno, ampak izražajo le tendenco. Od dobičkov (razdeljenih in nerazdeljenih) gre nazaj v investicije nekako 3/4.

To je pa le ena stran problema dobičkov. Dobički ne prispevajo samo glavnega dela novih investicij, ampak tudi kažejo, v katero smer je treba investirati, če hočemo kar najbolj povečati narodni dohodek in kar najboljše zadovoljiti potrebe. Če ni dobičkov, nima tudi nihče (vštevši hranilce med delavci) interesa vlagati v najbolj donosna podjetja. Seveda pri oceni, katera so donosna, ne igrajo vlogo samo dobički, kakršni so sedaj, temveč ocena bodočega razvoja povpraševanja in s tem dobičkov. Taka ocena je pa potrebna v vsakem gospodarstvu, kapitalističnem in socialističnem, če hočemo proizvajati za potrošnjo ne pa zaradi proizvodnje same, kot tako radi delajo komunisti.

V zadnjih letih se je tudi pokazalo, da je s poviševanjem mezd nemogoče zmanjšati dobičke. Kolikor se mezde povečajo nad produktivnost, to preko povišanja cen avtomatično poviša dobičke. Delavci danes ne morejo več odzvati delničarjem ali podjetnikom njihovih dohodkov, delavci stavkajo in povišujejo plače samo še drug proti drugemu. Smešno je, če danes industrijski delavci podpirajo zahteve bolniških sester po višjih plačah. Bolniške sestre imajo danes sorazmerno tako nizke plače, ker so industrijski delavci s svojim neprestanim poganjanjem plač navzgor pustili vse ostale, ki se ne morejo posluževati stavk, daleč za seboj. Plače bolniških sester se lahko povečajo samo na račun plač ostalih zaposlencev.

Najboljši dokaz, da je res tako, je v tem, da se podjetniki povečanju delavskih plač komajda še upirajo. Vedo namreč, da se bodo sorazmerno z nominalnimi plačami povečali tudi nominalni dobički in da bodo na koncu vsi na istem kot prej razen tistih, ki ne morejo izsiliti nominalnega povečanja plač kot n. pr. bolniške sestre in drugi javni uradniki. Povečanje nominalnih plač pa dela skrbi vladi, ker povzroča inflacijo in s tem slabšanje položaja Britanije na svetovnem tržišču.

V tej zvezi sem se zaletel v Cousinsa in ne v Thoreza ali Togliattija, ker tema dvema kot komunistoma splon ni za gospodarski napredek ampak za komunistične politične koristi, ki jima služita tem boljše, čim večja je inflacija in s tem zmeda. Cousins pa je demokrat in torej tudi ne bi smel biti doktrinar. Lahko bi že pogruntal, kako gospodarstvo poteka.

L.SIRC

+ IVAN RUDOLF

Tržaška "Demokracija" je izgubila svojega odgovornega urednika, Slov demokratska zveza pa svojega agilnega sodelavca. Dne 4. maja se je po težki bolezni poslovil od tega sveta prof. Ivan Rudolf, doktor ekonomije, ki se je pred fašizmom umaknil v Jugoslavijo, po drugi vojni pa vrnil v svojo Primorsko, kjer je v hudih časih rdečega sovražstva poučeval slovensko mladino na Trg akademiji in obenem s prijatelji gradil slovensko demokratično gibanje. Bog mu bodi dober plačnik!

Dne 27. maja bo v goriški stolnici ustoličen novi nadškof msgr. Andrej Pangrazio, sedanji škof v Livornu.

NADŠKOFOV JUBILEJ

V beograjski stolnici Kristusa Kralja so 29. aprila svečano proslavili šestdesetletnico duhovskega posvečenja in petindvajsetletnico škofovstva beograjskega nadškofa dr. Josipa Ujčića. Poleg zagrebškega nadškofa je bil prisoten tudi ljubljanski nadškof dr. Anton Vovk.

Dan preje je bil sprejet v zvezni komisiji za verska vprašanja predsednik škofovskih konferenc nadškof dr. Franjo Šeper. Razpravljala sta o ureditvi nekaterih visečih vprašanj.

Izšel je novi Slovenski pravopis, zelo dopolnjena in razširjena izdaja pravopisa iz 1. 1950.

LJUBO SIRC:

OBSOJEN NA SMRT

(Po angleškem izvirniku priredili sodelavci KLICA TRIGLAVA)

29. julija 1947 se je v Ljubljani pričel proces proti "Nagodetovi skupini" štirinajstih obtožencev, obdolženih vohunstva in zločinov proti narodu in državi. Drugi na listi je bil Ljubo Sirc, katerega je bremenilo prijateljstvo z angleškim konzulom in potovanja v Beograd in Zagreb, kjer se je bil sestal z Dragoljubom Jovanovićem, Šutejem in dr. Jančikovićem.

P R E D   S O D I Š Č E M

Po otvoritvi procesa in branju obtožnice so me vtaknili v celico na sodnji in Ambrož, ki me je obiskoval, da bi me obdržal v pravem razpoloženju, mi ni hotel povedati o poteku razprave. Zadnjega julija sem zvečer zgodaj zaspal in ko sem se sredi noči nenadno zbudil, je stal ob postelji Grkić, polkovnik OZNE iz Beograda. "Obljubil sem ti, da pridem, predno boš stal pred sodiščem", je rekel in me odpeljal v pisarno v pritličju. Sedla sva na veliko rdečo zofo.

"Dobro izgledaš," je dejal. "Ali se dobro počutiš? E, slušaj sada, Ljubo. Jutri", pogledal je na uro, "danes te bo sodišče zaslišalo. Ali se spomniš, kaj sva govorila o Dragoljubu Jovanoviću?"

"Da."

"Bral sem, kaj si zapisal o njem. To je bilo dobro, a ni bilo dovolj. Tožilec ti bo zastavil štiri vprašanja: najprej te bo vprašal, ali je Jovanović vedel za vašo skupino v Ljubljani."

"Seveda je vedel, saj je hotel organizirati združeno opozicijo."

"Pusti ti to opozicijo. Nato te bo vprašal, če se je zanimal za politični položaj v Sloveniji."

"Seveda se je, saj je bil politik."

Grkić je iztegnil tretji prst: "Nato te bo vprašal, ali si povedal Jovanoviću, da poznaš angleškega konzula."

"Tega mu nikoli nisem povedal," sem ugovarjal.

"Ljubo, igraš se s svojo glavo," me je zavrnil Grkić. "Četrto vprašanje bo, ali je Jovanović vedel za vaše zveze s Koroško."

"Kako naj bi vedel, ko sem ga zadnjič obiskal aprila, za zveze s Koroško sem zvedel pa šele septembra lani?"

"Prav, prav, pa naj te obesijo."

"To vendar nima smisla."

Grkić se je hitro odločil: "Če je tako, te bo vprašal, ali se je Jovanović zanimal za dejavnost jugoslovanskih emigrantov". Nato je poudaril: "Nikar ne misli, da sodišče sploh kaj odloči. Vse odloči partija. Če boš storil, kar sem ti rekel, ne boš obsojen na smrt; a sicer boš". Zagotovil mi je, da bodo ostali obtoženci izključeni od razprave in da bodo tudi izključili radijski prenos.

Prosil sem ga, naj izpuste očeta, ki da ni nič storil. Grkić je izjavil, da je to politično nemogoče; zato bo obsojen, a bo kmalu izpuščen. Segel mi je v roko in naročil pazniku, naj me odpelje.

Naslednje jutro so me zgodaj zbudili, kajti zaradi vročine je sodišče zasedalo že ob sedmih. Paznik me je odpeljal po dolgih hodnikih in stopnicah do dvorane. Vprašal me je, če sem nervozen, češ da mora biti zelo neprijetno nastopati pred tolikimi ljudmi. Toda to me ni ničti najmanj motilo. Ko sva postala pred dvorano, sem skozi zaprta vrata slišal, kako je tožilec predlagal, naj bodo soobtoženci izključeni od zaslišanj. Vse je šlo po načrtu. Polkovnik Grkić je sedel v prvi vrsti, ko so me privedli v dvorano.

Postavili so me pred sodnika in predsednik je pričel zasliševanje.

"Ali priznate pravilnost vaših izjav, podanih med zasliševanjem?" Nisem imel poguma zanikati, pa sem pritrdil.

"Ali se počutite krivega?"

"Počutim se krivega, a se ne zavedam svoje krivde", sem odgovoril v skladu z načinom, katerega sem nehote ubral, da sem v prvem stavku nekaj potrdil, v drugem pa sem isto stvar takoj spet zanikal. Ko pišem

tele spomine, imam pred sabo SLOVENSKI POROČEVALEC, ki je mojemu zasliševanju posvetil poldrugo stran s kričečimi naslovi in podnaslovi. Tako predsednik sodišča kot javni tožilec sta se posluževala enostavnega načina. Zastavljala sta mi vprašanja, na katera naj bi odgovarjal z da ali ne. Če sem poskušal pojasnjevati, sta me prekinila in me pozvala, naj odgovarjam na vprašanja. Tako sta me pehala od vprašanja do vprašanja skozi celo obtožnico. Tudi vsa vprašanja o Dragoljubu Jovanoviču so prišla na vrsto, prav kot je rekel Grkić, le da jih je tožilec precej raztegnil.

Potrudili so se, da bi me osmešili. Stal sem pred sodniki, a tožilec mi je stavljaj vprašanja za hrbtom. Ko sem se nehote obrnil proti njemu, me je sodnik strogo posvaril: "Obtoženec, obnašajte se dostojno! Ne obračajte hrbta sodnikom!" Občinstvo je pokalo od smeha. Zasliševali so me tri ali štiri ure. Branilci niso postavili niti enega vprašanja.

Naslednjega popoldneva so me še enkrat odgnali v dvorano na soočenje s prof. Furlanom. Pozdravila sva se z očmi. Tožilec naju je pestil zaradi poročila o narodnoosvobodilni borbi, katerega je prof. Furlan pripravil na željo zastopnika Ameriškega Rdečega Križa, jaz sem mu pa pomagal. Končno poročila sploh nisva izročila, ker se nama je zdelo preostro, a tožilec se za to ni zmenil. Z glasom, ki se je tresel od jeze, je bral poročilo o komunističnih svinjarijah. Še občinstvu se je stvar pričenjajala zdeti smešna, ker je poročilo dobro zadelo resnico. Prof. Furlan se je nasmehnil, jaz pa sem bil srečen, ko so me spet gnali v celico.

Nato se nekaj dni sploh nič ni zgodilo. Pričenjalo me je skrbeti, a Ambrož mi je povedal, da je bil proces prekinjen, ker bo tožilec raztegnil obtožnico še na bivšega ministra Snoja. Res so nas 7. avgusta vse obtožence privedli v sodno dvorano, da bi poslušali branje obtožnice proti Snoju. Dolžila ga je, da je obiskoval svoje predvojne politične prijatelje in razpečaval obrekovalno gradivo, kot na primer članek Bogdana Radičice o Jugoslaviji in "koristnih budalah", objavljenem v READER'S DIGEST, in knjigo Georga Orwella "Živalska farma". Nato so nas spet odpeljali v celice, Snaj pa je ostal pred sodniki.

Tistega popoldneva sem se še enkrat znašel v sodni dvorani. Uprizorili so tajno sejo sodišča, da bi občinstvo mislilo, o kako strašnih državnih tajnah je bilo govora. V resnici pa je tožilec bral listo vseh Amerikancev, Angložov in Francozov, ki so po vojni kdajkoli obiskali Ljubljano, in me je vprašal, koga sem poznal. Poznal sem večino teh oseb, kar je bila grda obremenilna okolnost.

Ko je tožilec odnehal, je za besedo prosil dr. Žirovnik, branilec mojega očeta, in me je vprašal, ali sem zares kradel očetove dokumente od doma in iz urada. Predno sem lahko ponovno zanikal, da bi kdajkoli kradel očetove dokumente, je javni tožilec skočil na noge in zavpil: "Tako si tajnega zasedanja nisem predstavljal!"

Meni se je čudno zdelo, a šele čez dolga leta sem bral v POROČEVALCU, da so očetu rekli, da sem krajo dokumentov priznal. Tožilec se je potrudil, da mu zasliševanje ne bi spet ušlo iz rok. Obsipal me je z vprašanji o navodilih, ki naj bi jih prejemal od tujih agentov, in me zmerjal z izdajalcem in vohunom, ker mu nisem mogel ustreči in naslikati vohunske mreže, ki ni obstojala.

Naslednjega dne, v petek, so pričeli z branjem dokaznega gradiva. Obtožence so vprašali, ali žele dodati k listi dokumentov. Molčal sem, ker si nisem bil na jasnem, ali se je sploh vredno zagovarjati. Med odmorom sem prvič, odkar se je pričel proces, govoril s svojim branilcem, ki mi je rekel, naj se le branim, a da mi on ne more pomagati, ker sem le sam svoje sreče kovač. Sledilo je dolgo branje dokumentov, med katerimi je bil osebni dnevnik dr. Nagodeta, ki kajpak ni bil namenjen javnosti in je vseboval nekaj neljubo odkritosrčnih beležk o drugih obtožencih. Brali so naša medvojna poročila, sporočila na Koroško, naša pisma zavezniškim poslaništvom in celo pismo Kardelju je bilo obtožno gradivo. Tožilec se je razbesnil, ker se je obtoženi Kavčnik drznil pisati Edvardu Kardelju in izjaviti, da je marksizem zastarel, medtem ko se je sam ukvarjal z zločinskimi dejanji. V dvorani so ploskali, kot piše SLOVENSKI POROČEVALEC. Ob zaključku je predsednik sodišča izjavil, da je sodišče dobilo mnogo pisem od delavskih in masovnih organizacij, ki so obsojale naše početje in zahtevale strogo kazen.

Branje dokaznega gradiva se je nadaljevalo drugega dne. Na moje veliko presenečenje so napadli mimogrede tudi generalnega vikarja škofa Vovka, češ da ga je obiskal eden od obtožencev, Hribar. Predsednik sodišča je končno izjavil, da je sodišču vse jasno in da je pripravljen podati sodbo. Javni tožilec je v zaključnem govoru opeval narodnoosvobodilno borbo in velike žrtve, ki so padle za svobodo in srečnejšo bodočnost. Prav to smo po njegovih besedah obtoženci hoteli uničiti s svojim zločinskim početjem, kajti bili smo zarotniki, ne opozicija; naš cilj je bila tuja intervencija. Neodvisnost Jugoslavije smo hoteli prodati zapadnim zaveznikom prav tako, kot smo med vojno sodelovali z okupatorjem. Za vse to početje slovenščina ne vsebuje dovolj ostrih izrazov, da bi mogla primerno označiti njihovo podlost, je rekel tožilec. Obregnil se je tudi ob vsakega obtoženca posebej. Meni je štel v slabo trdovratnost, s katero sem skušal olajšati svoja prvotna priznanja. Prof. Furlan pa je s svojo obrambo pred sodiščem pokazal, da kot vohun in tuji agent do zadnjega ostane na protiljudskem stališču.

Branilci niso imeli kaj povedati. Moj advokat je dejal, da sem bil zelo živčen zaradi predvojne jetike in da me je zapeljal dr. Nagode. A obema branilcema prof. Furlana, dr. Ravnikarju in dr. Ražmu, sem bil zelo hvaležen. Dr. Ravnikar je bil star mož. Vsekakor je čutil dolžnost, da se potegne za starega prijatelja in za nas vse. Nisem se mu mogel zahvaliti, ker je umrl, preden sem prišel iz zapore. Dr. Ražem je poudaril, da nihče ne more zanikati zasluga prof. Furlana za narodnoosvobodilno gibanje. Tožilec je po govorih branilcev ponovno skočil na noge in v divjem govoru ozmerjal vse obtožence in še posebno napadel advokate.

SLOVENSKI POROČEVALEC o obrambi ni poročal, pač pa je čez štirinajst dni napadel "nekatero odvetnike", posebno dr. Ramža in dr. Ravnikarja, ker da so poskušali prikrivati resnico pred ljudstvom, čigar občutek pravice je bil zaradi tega razjarjen. Kajti naloga obrambe je, da pomaga tožilcem dognati "resnico".

Javni tožilec je tudi prebral pismo, katerega je dr. Nagode poskusil poslati svoji materi iz zapore. Bil je vdan v usodo. "Pred Tabo je samo še nekaj let življenja," je pisal dr. Nagode svoji materi, "jaz pa ne morem živeti v svetu, kjer so se uresničile moje najhujše slutnje". Bil je prepričan, da ga bodo obesili, kot mi je nekajkrat prišepnil med obravnavo.

Po tožilčevem govoru je predsednik sodišča pozval obtožence, naj podajo zaključne izjave. Dr. Nagode je rekel, da nas lahko obtožijo, česar hočejo, a celo javni tožilec se nam ni drznil očitati, da smo bili plačani za svoje početje. Jaz sem pripravil kratek govor že pred nekaj dnevi, ko sem opazil, da je obramba nemogoča in sem se hotel opravičiti vsem, katere sem potegnil v težave. Na kratko sem zato rekel, da "se oproščam vsem, katere sem razočaral" in sem zanikal, da bi bil kdajkoli fašistični ovaduh. Prijatelji in znanci so se čudili in si niso znali razložiti te izjave.

Prof. Furlan je vstal, izjavil: "Nisem vohun!" in spet sedel. Ga. Hočevar je ponovno zanikala, da bi pripravljala atentate na Tita in druge voditelje. Kdor je videl ubogo staro učiteljico, je moral videti, kako je bila obtožba neumna. Moj oče je izjavil, da ni mogel izdajati tajn, ker jih v tekstilni stroki sploh ni bilo. Predsednik sodišča je zaključil obravnavo z napovedjo, da bo sodba objavljena čez tri dni.

(Dalje)

KLIC TRIGLAVA je edini slovenski politično neodvisni list. Izhaja okoli 20. v mesecu, izdaja ga pa "Slovenska Pravda", združenje demokratičnih in svobodnih Slovencev. Samo članki, ki so podpisani od izvršnega odbora, predstavljajo njeno mnenje. Urednik: Dušan Pleničar. = Poverjeniki: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., EDMONTON, Alberta, Canada. - Pavla Miladi = novič, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W., Australia. - Naročnina: 24/-, 3.50; NF 12; DM 13.-; Sch 40.-; Lt 2000.-; LA 1.10.0 na leto za navadno dostavo; dvojna cena za letalsko dostavo.

Uredništvo:

Uprava:

76, GRAEME ROAD, ENFIELD, Middx. (England)

BM/TRIGLAV, LONDON, W.C.1.

OD MESECA DO MESECA

NAPAKE PA TAKE

Na zborovanju v Splitu 6. maja je Tito govoril dobro uro o napakah, ki so skoraj izključno "subjektivne" in so zanje odgovorni komunisti. Čeprav več ne zapovedujejo, bi morali komunisti še vedno usmerjati razvoj socializma, a so nekako izgubili vodilno vlogo. O napakah je razpravljala Izvršni komite CK ZKJ, ki ne bo sedel križem rok, je poudaril Tito. Nič ga ne moti, če nekateri rečejo, da komunisti spet zategujejo uzdo.

V gospodarstvu je Tito naštel sledeče napake:

- (1) pretirana vlaganja - vsaka komuna hoče imeti tovarno, a preveč enakih podjetij ne prinaša dobička in bo treba nekatere zapreti. Plani investicij so bili večkrat prekoračeni, včasih so bili napačni.
- (2) razdeljevanje sredstev - banke, ki bi morale sredstva pravilno usmerjati v najdonosnejše struge, slabo poslujejo in se puste podkupiti.
- (3) razlike v plačah - direktorji v nekaterih podjetjih zaslužijo 20-krat več kot najnižji delavci in ko dele dobiček, dobe tisti na dnu 2000 dinarjev, tisti na vrhu pa tudi 100.000 dinarjev.
- (4) potovanja v tujino - prepogosta, predolga in predraga potovanja so nepotrebna in bi jih morali omejiti sami kolektivi.
- (5) nemoč kolektivov - voditelji v podjetjih se včasih povežejo s predstavniki ljudskih oblasti, nakar so delovni kolektivi brez moči. Take voditelje je treba nagnati iz podjetja.
- (6) tuje podkupovanje - trgovski zastopniki v tujini prejemajo od tujcev darove, za katere mora plačati skupnost. Po tujih bankah obstojajo črne vloge, katere je težko odkriti.
- (7) razkrivanje tajnosti - tujci zvedo preveč jugoslovanskih gospodarskih tajnosti in bo treba s poostrenim zakonom zavezati jezike.
- (8) zatiranje kritike - kritikantstvo je slabo, a pravična kritika je dobra in potrebna. Vendar po podjetjih odpovedujejo delavcem službo, če po pravici kritizirajo delovanje vodstva. Tito sam dobiva mnogo pritožb in ne more razumeti, da celo komunisti uganjajo take reči.
- (9) dviganje cen - slaba organizacija oskrbe in tržišča dovoljuje podjetjem, da se ženejo za dobičkom bolj kot kapitalisti. Trgovci drže blago v skladiščih, da bi ustvarili pomanjkanje in dvignili cene, a blago se kviri.
- (10) posredništvo - posredniki ne delajo drugega, kot kupujejo od proizvajalcev in prodajajo odjemalcem, a posnamejo smetano v obliki 20 ali 25% dobičkov.
- (11) omejena tržišča - republike se zapirajo v lastna lokalna tržišča, kar povečuje zmedo v oskrbovanju in se razrašča v politično nezadovoljstvo.
- (12) prodaja pridelkov - zaradi slabe organizacije odkupovanja poljedelskih pridelkov je oskrba slaba in je čebula, na primer, dražja kot zlato. Organizacijo pridelovanja in preprodajo morajo prevzeti velika podjetja ter uporabljati hladilnice.
- (13) zunanja trgovina - število podjetij je preveliko (od 500 je narastlo na 540 v dveh letih kljub Titovi kritiki); pode se za hitrim zaluzkom, ne ustvarjajo si potrebnega ugleda v tujini in povzročajo celo politično škodo po afriških deželah.
- (14) nepotreben uvoz - jugoslovanski zunanji dolg znaša 800 milijonov (£286 milijonov ali 600 milijard dinarjev) in zato je treba uvoz omejiti, čeprav so izdelki v tujini včasih cenejši. Zato so tudi prepovedali uvoz avtomobilov. Na zadnji dan prostega uvoza je 2000 avtomobilov čakalo na meji.

Tito je izjavil, da se je nabralo mnogo grehov in da se jih bodo mogli znebiti le postopoma. Demokracija mora biti za vse enaka in ne le formalna, ampak tudi v trebuhu. Delovni kolektivi se morajo posluževati svojih pravic in skrbeti za red. Nesmisel je, da nekateri groze s stavkami. "Proti komu bo stavkal? Proti samemu sebi!" Poskrbite, da ne pride do samovolje direktorjev, je rekel Tito, in se obrnite na nas voditelje, ki smo odgovorni. Da bi preprečili apatijo med delavci, bodo z zakonom določili delež delavcev pri dobičku. Delavsko samoupravljanje je treba prilagoditi novim potrebam.

V nekaterih republikah je prišlo do političnega nezadovoljstva in nepravilnosti kot posledicah kulturnega razvoja. Nekateri "brskajo po nekašni svoji zgodovini" in pozabljajo na socialistično skupnost in na skupno jugoslovansko socialistično bodočnost. Niti ena od republik ne bi nič pomenila, če ne bi držali skupaj. Ne bomo kratili narodnih pravic, da vsak goji svoje tradicije, a ne bomo dovoljevali razbivanja bratstva in edinstva, je rekel Tito. Buržoazni pisatelji in zlobni elementi pišejo v časopise in imajo razdiralen vpliv celo na komuniste in mladino.

V poljedelstvu smo dosegli lepe uspehe le v socialističnem sektorju. Da bi zagotovili dovolj prehrane za celo Jugoslavijo, je izjavil Tito, moramo razširiti ta sektor in prepričati kmete, da obdelovanje majhnih posestev ni donosno, čeprav ne bomo obnovili kolhozov. Treba je tudi razdeljevati fonde za kmetijstvo od spodaj, in ne od zgoraj, ker se sicer veliko denarja izgubi v bankah.

Tito je napovedal zakone o družbenem nadzorstvu v trgovini, o nadzorstvu cen, o gospodarskem kriminalu (tako da ne bo več mogoče zaslužiti 6 ali 7 milijonov dinarjev z dvema leti zapora), o pokojninah (ker so socialne dajatve narasle na 400 milijonov dinarjev letno), o zunanji trgovini, o razdeljevanju čistih dohodkov in o družbenem knjigovodstvu. Skrbno in počasi pripravljajo novo ustavo, da bi preprečili vsakršno luknjo, ki omogoča napake. Kajti mogoče je izigrati zakon, je pripomnil Tito, ni pa mogoče izigrati ustavo. Delo je počasno, ker je lažje pokvariti kot popraviti. Poleg vseh ukrepov pa je potrebno nadzorstvo delovnih ljudi. Če kdo v vodstvu ne odgovarja, ga je treba nadomestiti.

Zunanje politike se je Tito le na kratko dotaknil. Obsodil je jedrske poskuse ki so škodljivi za sedanje in bodoče generacije. Za Amerikanci, ki so izvršili 180 poskusov, bodo nadaljevali eksplozije tudi Sovjeti, ki so jih do sedaj izvršili 100. "Nek" ministrski predsednik je izjavil, da se bosta s predsednikom republike prizadevala za prekinitev poskusov. Zakaj hudiča jih zdaj ne prekine? je vzkliknil Tito. Zaradi tega položaj ni rožnat in je borba za mir in razoroževanje težka.

Na gospodarskem torišču je položaj težak zaradi skupnega evropskega tržišča. Neopredeljene dežele Evrope, Afrike, Azije in Južne Amerike se morajo posvetovati, kako bi si pomagale zaradi zapostavljanja na zaprtih tržiščih in kako bi povečale medsebojno trgovino. Prav zaradi zunanjega položaja je potrebna štednja in notranja edinost, je zaključil Tito.

Ukrepi Zveznega Izvršnega sveta

Zvezni Izvršni svet je 13. aprila sprejel ukrepe za stabilizacijo tržišča in navodila za izvajanje določb o razdeljevanju čistega dohodka. Gospodarske organizacije morajo poravnati dolgove v enem mesecu. Da bi se znebile blaga, ki leži po skladiščih, a je povpraševanje zanj majhno, lahko organizirajo razprodaje in odpisejo izgubo. Zvezni Izvršni svet je odločil, da zmanjša izdatke iz zveznega proračuna za 12.500.000.000 dinarjev in investijske stroške za 18 milijard dinarjev. Obenem je povečal davek na promet od $\frac{1}{2}$ do 1%; izvzeta je trgovina na drobno in vsa živila. Priporočil je tudi, naj letos ne grade upravnih poslopij.

Navodila o razdeljevanju čistega dohodka v gospodarskih organizacijah določajo splošna merila, po katerih naj bi delili dohodke na osebne prejemke in fonde podjetja. Postavljajo celo vrsto komisij, ki nadzorujejo razdeljevanje.

Osebni prejemki naj bi se povečali v skladu z (1) dvigom življenjskih stroškov, 10% v letu 1961 in 5% v letu 1962; ter (2) dvigom proizvodnje zaradi naporov delavcev in povečane storilnosti. Osebni prejemki naj se ne povečajo, če zasluži podjetje več denarja zaradi povišanja cen, znižanja davkov ali podobnih razlogov, za katere delavci nimajo zaslug.

Ljubčo Arsov je povedal zvezni skupščini, da ta določila ne omejujejo delavskega samoupravljanja in samostojnosti kolektivov; postavljajo le splošne družbene okvirje, v katerih se vsako podjetje giblje po mili volji.

Nova ustava

Kardelj je razložil zvezni skupščini 7. aprila, da je bil rok za izdelavo nove ustave prekratek, ker komisija ne hotela hiteti s tako važnim poslom. Rabili bodo največ eno leto, da bi sprejeli ustavo po razpravi v javnosti in v skupščini, kjer bodo predložili osnutek junija letos. Štiriletni mandat sedanje skupščine je potekel; da bi se izognili ponovnim volitvam po sprejetju nove ustave, je skupščina raztegnila sedanji mandat za največ eno leto.

Ustave bo (1) uvedla posredne volitve v vse skupščine; edino občinski odbori bodo voljeni neposredno; in (2) "nepomembno" spremenila položaj republik in povečala njihovo odgovornost.

Londonski TIMES je privisal zamudo nasprotstvom med zagovorniki centralizma pri gospodarskem razvoju in zagovorniki povečane samostojnosti republik.